

Agencija za komunikacijska omrežja
in storitve RS
Stegne 7

1000 Ljubljana

info.box@akos-rs.si

Dopis: 15/2021MD

Datum: 21.6.2021

Sklicna številka: 38240-1/2021-8 in 38240-2/2021-8!

Zadeva: Pripombe na analizo upoštevnega trga 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« in upoštevnega trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg«.

Zveza: Objava na spletni strani Agencije za komunikacijska omrežja in storitve RS, dne 19.4.2021¹

Spoštovani,

Skladno s pozivom objavljenim na spletni strani Agencije za komunikacijska omrežja in storitve Republike Slovenije (»Agencija«) z dne 19.4.2021 družba Telemach d.o.o. (v nadaljevanju: Telemach) pošilja pripombe in predloge na analizi (»Analiza ali Analizi«) upoštevnega trga 1 »Veleprodajni lokalni dostop na fiksni lokaciji« (v nadaljevanju: upoštevni trg 1) in upoštevnega trga 3b »Veleprodajni osrednji dostop na fiksni lokaciji za izdelke za množični trg« (v nadaljevanju: upoštevni trg 3b).

I. UVOD

Uvodoma želimo pripomniti, da je bil postavljen rok, za predelavo in uspešno pripravo vseh pripomb, za tako obsežno in pomembno gradivo absolutno prekratek, sploh ob upoštevanju radikalnega odmika od obstoječega obsega ex ante urejanja trga. Glede na to, da je Agencija Analizo upoštevne trgov pripravljala več kot pol leta, smo pričakovali, da bo rok za podajo pripomb in komentarjev vsaj 3 mesece.

Opozarjamo, da bo umik katerekoli obveznosti Telekoma Slovenije na upoštevne trgih in to brez

---

¹<https://www.akos-rs.si/javna-posvetovanja-in-razpisi/novica/analizi-upostevnih-trgov-veleprodajnega-dostopa-do-fiksnega-sirokopasovnega-omrezja>

prehodnega obdobja, trajno in nepopravljivo vplival na tržno strukturo, ki se bo najbolj in predvsem negativno odrazila na maloprodajnem trgu (npr. pri povišanju veleprodajnih cen dostopa bi bili primorani dvigniti tudi maloprodajne cene, kar bi povzročilo prehod uporabnikov na drugega, cenejšega ponudnika in/ali pri znižanju maloprodajnih cen s strani operaterja s pomembno tržno močjo bi težko konkurirali na maloprodajnem trgu). Agencija bi morala pri regulativnem ukrepanju zasledovati cilj, da končnim uporabnikom zagotovi koristi v smislu cene, kakovosti in izbire na podlagi maloprodajnih trgov, ki so učinkovito konkurenčni in trajnostni.

Glede na to, da je Republika Slovenija v fazi sprejemanja glavnega sektorskega zakona – ZEKom2, ki bo, na podlagi DIREKTIVE (EU) 2018/1972 EVROPSKEGA PARLAMENTA IN SVETA z dne 11. decembra 2018 o Evropskem zakoniku o elektronskih komunikacijah (»the Code«)² na novo urejal seznam novih upoštevni trgov in njihovo ureditev (uvaja institut poslovnih sporazumov) **predlagamo zamik regulacije obeh upoštevni trgov na obdobje po sprejetju ZEKom-2.**

II. PRIPOMBE IN PREDLOGI

V nadaljevanju pošiljamo pripombe, kot sledi:

1. Deregulacija (oba upoštevna trga)

Agencija je v Analizah, na podlagi pristopa »modified greenfield approach«, ugotovila da je v določenih naseljih Telekom Slovenije izgubil mesto prevladujočega operaterja na maloprodajnem trgu ter, da so v teh naseljih vzpostavljeni vsi pogoji za učinkovito delovanje trga z nizkimi vstopnimi ovirami. Posledično je Agencija je na upoštevni trgu 1 cenovno deregulirala 15 naselij (36.424 gospodinjstev), na upoštevni trgu 3b pa v celoti deregulirala kar 430 naselij (293.048 gospodinjstev), kar predstavlja dobro tretjino vseh gospodinjstev v državi.

Agencija ni objavila analize veleprodajnih alternativnih dostopov in preverila ali na veleprodajnem nivoju v dereguliranih naseljih sploh obstaja primeren tehničen veleprodajni dostop, kjer bi v relativno kratkem času bilo primerno in mogoče omogočiti operatorski dostop. To, da je Agencija v teh naseljih ugotovila prisotnost več infrastrukturnih omrežnih operaterjev, še ne pomeni, da so ta omrežja primerna za veleprodajni dostop. Pomembno je tudi dejstvo, da smo alternativni operaterji hrbtenično omrežje gradili na shemi omrežja Telekoma Slovenije, ki kot nacionalni operater edini pokriva celotno ozemlje Republike Slovenije.

Tudi združenje evropskih regulatorjev (BEREC) je v svojem mnenju na novo Priporočilo o upoštevni trgovih³ upoštevni trg 3b prepoznalo in določilo kot pomemben trg, kjer se ne sme hiteti z deregulacijo.

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1547633333762&uri=CELEX:32018L1972>

³ https://bereg.europa.eu/eng/document_register/subject_matter/bereg/opinions/9505-berec-opinion-on-the-european-commission8217s-draft-recommendation-on-relevant-product-and-service-markets-susceptible-to-ex-ante-regulation

Nadalje opozarja, da je na manj poseljenih območjih WCA dostop še vedno bistven za omogočanje maloprodajne konkurence.

Zaskrbljeni smo nad dejstvom, da pri geografski deregulaciji na upoštevem trgu 3b, Agencija ni predvidela virtualnega produkta, ki bi na upoštevem trgu 1 predstavljal kompliment WCA dostopu. Prepričani smo, da bo ukinitvev ERT modela na dereguliranih naseljih povzročila povečanje škarij cen oz. da razpon med veleprodajno in maloprodajno ceno vertikalno integriranega dominantnega ponudnika ne bi bil dovolj velik (kot sicer prikazujemo v nadaljevanju takega razpona ob obstoječih cenah sploh ni), še posebej, kadar so ostali ponudniki izključeni iz konkurence na veleprodajnem trgu, tudi če so vsaj enako učinkoviti kot obstoječi dominantni ponudnik. S tem bi se pomembno oslabila obstoječa maloprodajna konkurenca na trgu. Škarje cene nastanejo predvsem kot posledica prakse podjetja, ki ima na veleprodajni ravni prevladujoč položaj in zagotavlja drugim podjetjem, ki z njim tekmujejo na maloprodajni ravni, dostop do bistvenih (input) storitev. Trg v Sloveniji še ne kaže takšne zrelosti, da bi bila deregulacija v takem obsegu možna (omejevanje dostopa do informacij o gradnji omrežja, prehod na GPON, nepripravljenost drugih lastnikov omrežja za dogovore,...).

Ob vsem tem pa Agencija ni predvidela niti prehodnega obdobja, ki bi ob tako veliki spremembi omogočil prilagoditev poslovnih in investicijskih načrtov alternativnih operaterjev. Že sam EECC v 174. točki predvideva, da *»ko nacionalni regulativni organ prekliče ureditev na veleprodajni ravni, bi moral opredeliti ustrezni rok za obvestitev, da bi zagotovil trajnostni prehod na deregulirani trg«*. Ne glede na to, da je v teh naseljih učinkovita konkurenca na maloprodajnem trgu, je stanje na veleprodajnem trgu veliko bolj kompleksno. Alternativni operaterji smo svoja omrežja gradili okoli omrežja Telekoma Slovenije in se prilagajali njegovi specifičnosti (terminalna oprema, CPE, vmesniki, ...). Opozarjamo, da v primeru znatne spremembe veleprodajne in/ali maloprodajne cenovne politike Telekoma Slovenije v dereguliranih naseljih, ne bomo uspeli v kratkem času poiskati ustreznega alternativnega omrežja, in menjave skoordimirati s končnimi uporabniki.

Ker iz Analize ni povsem razvidno nas zanima ali cenovna deregulacija na upoštevem trgu 1 zajema tudi storitev dostopa do fizične infrastrukture (kabelske kanalizacije, jaškov in drogov)? Ob tem se nam zastavlja tudi vprašanje kako bo Telekom Slovenije v dereguliranih naseljih izpolnjeval obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja?

Agencijo pozivamo, da z deregulacijo obeh upoštevanih trgov a) počaka na sprejetje ustreznega sektorskega zakona (ZEKom-2), b) opravi natančno analizo veleprodajnega dostopa in omrežij, c) določi razumno prehodno obdobje (v kolikor dokaže pogoje za deregulacijo) in d) določi ukrepe ob ponovnem poslabšanju razmer na maloprodajnem trgu, v korist Telekoma Slovenije.

1. Obveznost dopustitve operaterskega dostopa do komunikacijskih objektov

Dostop do fizične infrastrukture (kabelske kanalizacije, jaškov in drogov) (upoštevni trg 1)

Na podlagi analize upoštevne trga 1 mora Telekom Slovenije omogočiti dostop do fizične infrastrukture (kabelske kanalizacije, jaškov in drogov) v dostopovnem delu omrežja za potrebe operaterjev za gradnjo njihovega lastnega fiksnega omrežja, pri čemer je omejitev na fiksno omrežje neutemeljena. Operaterji, ki imajo mobilno in fiksno omrežje, gradijo eno transportno hrbtnično omrežje, ki pokriva tako mobilne kot fiksne storitve. Izrecno omejevanje obveznosti dopustitve operaterskega dostopa samo na fiksno omrežje bo povzročilo nepotrebne zaplete in zamude pri vlogah za dostop do fizične infrastrukture.

Predlagamo, da se pri naložitvi obveznosti dopustitve operaterskega dostopa do komunikacijskih objektov in njihove uporabe, pri dostopu do fizične infrastrukture briše beseda »fiksnega«:

a) dostop do fizične infrastrukture (kabelske kanalizacije, jaškov in drogov) v dostopovnem delu omrežja za potrebe operaterjev za gradnjo njihovega lastnega ~~fiksne~~ga omrežja,

Pri dostopu do kabelske kanalizacije bi opozorili na dolgotrajne postopke, ki povzročajo zamude pri realizaciji. Postopek dostopa zajema več korakov (priprava dokumentacije PZI, PID, IZP), ki so odvisni od odzivnosti Telekoma Slovenije. Slednje je velik problem, saj se Telekom Slovenije zelo počasi oz. na zadnji možen določen rok odziva na projektne vloge. Pri pregledu kabelske kanalizacije, kar je naslednji korak, se težave izražajo v neažurnih in nepopolnih podatkih o obstoječi zasedenosti kabelske kanalizacije. Posledično moramo za vsako vlogo za najem opraviti pregled zasedenosti kabelske kanalizacije. Celoten proces dostopa do kabelske kanalizacije tako lahko traja tudi do pol leta ali več. V zadnjem letu smo na Telekom Slovenije vložili 93 vlog za dostop do kabelske kanalizacije, od katerih je bilo do danes realiziranih zgolj 18 vlog.

Opozarjamo, da zamude pri izvajanju regulatornih obveznosti predstavljajo neposredno kršitev in bi jih Agencija po zakonski obveznosti morala obravnavati kot take.

Predlagamo, da Agencija v odločbi jasno in natančno opiše in določi nujne postopke za dostop do fizične infrastrukture, ki bodo podprti s tehničnimi in finančnimi pravili, predvsem pa postavi razumne roke in pogodbene kazni, ki bodo tako visoke, da bodo kršitve čim hitreje odpravljene oz. se sploh ne bodo pojavljale. Predlagamo, da se Agencija pri določitvi kazni za zamude zgleduje po drugi evropskih regulatorjih⁴.

---

⁴ <https://www.cullen-international.com/client/site/documents/CTTEEU20200079>

2. Obveznost dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe

VULA dostop (upoštevni trg 1)

Definicija VULA (Virtual Unbundled Local Access) dostopa je, da gre za storitev navidezne razvezave krajevne zanke na osnovi bitnega toka, ki omogoča funkcionalnost primerljivo fizični razvezavi krajevne zanke do končnega uporabnika. Preko dostopa VULA pričakujemo transparentno storitev od funkcijske lokacije (FL) do končne stranke, brez vnaprej določenih hitrostnih paketov. Glede na to, da že sama definicija določa, da gre za dostop, ki je funkcionalno primerljiv fizični razvezavi krajevne zanke, Telekom Slovenije VULA dostopa ne bi smel omejevati na različne hitrostne pakete, ampak bi moral, podobno kot pri razvezavi krajevne zanke, omogočati dostop do fizične stranke, pri tem da si hitrostne pakete sami oblikujemo.

Predlagamo, da se za VULA dostop zagotovi smiselno podobna praksa kot pri fizični razvezavi lokalne zanke – zagotovi se transparentna storitev od funkcijske lokacije do stranke, brez omejevanja z hitrostnimi paketi.

Nadalje pričakujemo, da bodo stroški VULA dostopa, glede na tehnični vidik izpeljave, nižji od stroška najema optičnega (FTTH) vlakna. Trenutna cena za najem VULA dostopa (dostop do MSAN) iz oddaljene lokacije do FL Telekom Slovenije je izenačena s ceno Backhaul optike – 39,38 EUR/km. Glede na možnosti ki jih ponuja neosvetljeno optično vlakno, pričakujemo, da Telekom Slovenije omogoči postavitev WDM (Wave Division Multiplexing) sistema na tovrstno povezavo ali vsaj ustrezno prilagodi ceno najema.

Po definiciji Telekoma Slovenije je backhaul optika (cene dostopa do optičnih vlaken Telekoma Slovenije na lokaciji med skupno lokacijo operaterja in lokacijo najbližjega vozlišča z robnim usmerjevalnikom jedrnega omrežja Telekoma Slovenije, imenovano tudi zakup backhaul optičnih vlaken Telekoma Slovenije) vezana na opremo jedrnega omrežja operaterja Telekom Slovenije, kar je nerazumno, saj alternativni operaterji gradimo omrežje z uporabo lastne opreme, DWDM sistemov in lastnih IP/MPLS naprav in ne z uporabo opreme Telekoma Slovenije.

Ukinjanje bakrenega omrežja (oba upoštevna trga)

Agencija je Telekomu Slovenije v okviru obvezne dopustitve operaterskega dostopa do določenih omrežnih zmogljivosti in njihove uporabe med drugim določila, da »bo moral v primeru ukinitve bakrenega omrežja operaterju za vsakega posameznega končnega uporabnika ali skupino uporabnikov omogočiti nemoten prehod na enakovredno ali boljše tehnološko rešitev, z izjemo območij, kjer ukinja bakreno omrežje in ga ne nadomešča s svojim lastnim optičnim, če je končnega uporabnika možno priključiti na najmanj tehnološko enakovredno odprto širokopasovno omrežje« in **v roku najmanj 6 mesecev obvestiti operaterje o nameravani ukinitvi bakrenega omrežja in jim omogočiti prehod na**

isto ali boljše omrežje.

Trenutna praksa Telekom Slovenije na tem področju je, da pošlje obvestilo o ukinitvi bakrene zanke z opozorilom, da v kolikor v določenem roku s končnimi uporabniki ne bo mogoče koordinirati prehoda (zaradi npr. nove opreme ipd.), na drugo alternativno omrežje, jim bo v informacijskem sistemu sam označil izklop. Pri tem ne sporočijo katero isto ali boljše omrežje je na tem območju prisotno. Zgodilo se je tudi, da ob ukinjanju bakrenega omrežja na določenem območju sploh ni bilo alternativnega omrežja za prehod. Pri migraciji imamo kar nekaj težav z uporabniki, saj ne želijo prehoda (pravijo da ne potrebujejo optike), srečujemo se z neodzivnostjo in nezadovoljstvom uporabnikov, saj težave z internetnim dostopom pripišejo končnemu podnudniku.

Predlagamo, da Agencija obveznost dopolni v delu, da mora Telekom Slovenije ob ukinitvi bakrenega omrežja operaterju poslati vse potrebne podatke (seznam alternativnih omrežij, seznam uporabnikov na tem omrežju, čas prehoda naročnikov,...) za čim lažji in nemoten prehod.

3. Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja

Zagotavljanje kvalitete zakupljenega veleprodajnega paketa oz. storitve (upoštevni trg 3b)

Agencija je v obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja Telekomu Slovenije med drugim naložila, da je dolžan »operaterjem zagotoviti takšno obliko dostopa z bitnim tokom, ki operaterjem omogoča najmanj ponujanje enakih storitev in v enaki kakovosti, kot jih na maloprodajnem trgu zagotavlja tudi sam oziroma preko hčerinskih ali partnerskih podjetij« in nadalje »operaterjem zagotoviti najmanj takšen nivo kakovosti veleprodajnega dostopa z bitnim tokom, ki omogoča izpolnjevanje zahtev glede hitrosti in kakovosti storitev na maloprodajnem trgu na podlagi vsakokrat veljavne zakonodaje, pri tem pa mora v primeru poslabšanja hitrosti zakupljenega paketa o tem obvestiti drugega operaterja in mu omogočiti brezplačen prehod na nižji paket«. Opozarjamo, da v praksi temu ni tako. Že dalj časa se srečujemo z velikimi težavami pri kvaliteti zakupljenih storitev na trgu 3b. Težave se odražajo v slabši kvaliteti zakupljene pasovne širine oz. zakupnine za povezavo-paket, ki pri končnih uporabnikih povzročajo slabše delovanje internetne povezave in skoraj popoln izpad storitev. Težave se množično pojavljajo po 19h, ko beležimo veliko nezadovoljnih klicev uporabnikov. Prijave napak ustrezno sporočamo Telekomu Slovenije preko informacijskega sistema, ki pa jih zaključijo z odgovorom »Nepravilnosti v zagotavljanju povezave nismo odkrili.« Našemu končnemu uporabniku pa storitve kljub temu ne delujejo oz. delujejo v zelo omejenem obsegu. Pri tem pa uporabnikom maloprodajne enote Telekom Slovenije storitve na isti funkcijski lokaciji delujejo nemoteno.

Zato Agenciji predlagamo, da samodejno in periodično preverja obveznost zagotavljanja kvalitete zakupljenega veleprodajnega paketa in ustrezno ukrepa v primeru ugotovljenih kršitev.

Uporaba informacijskega sistema (oba upoštevna trga)

Kot že v zadnjih pripombah na Analizo leta 2017, ponovno podajamo pripombo na uporabo in upravljanje z informacijskim sistemom. Agencija je v okviru Analize Telekomu Slovenije naložila obveznost zagotovitve uporabe istega informacijskega sistema in enakovrednih procesov in dostopov za pregledovanje, naročanje in upravljanje storitev, kot ga uporablja njegova lastna maloprodajna enota oziroma hčerinska ali partnerska podjetja. Trenutni informacijski sistem ne ustreza zgoraj navedenim zahtevam. Kot primer, bi opozorili na problematiko obveščanja o predvidenih izgradnjah omrežja preko informacijskega sistema. Trenutno je obveščanje urejeno tako, da se excel datoteke o izgradnjah omrežja nalagajo na informacijski sistem pod zavihek Topologija omrežja. Imeli smo primere, kjer smo na območju novih izgradenj omrežja od prebivalcev dobili informacije, da so pogodbo že podpisali s Telekomom Slovenije, kar vzbuja dvom v sočasno posredovanje informacij

Zaradi spodbujanja učinkovitost predlagamo, da AKOS v odločbi OPTM naloži, da mora OPTM operaterjem zagotoviti tudi podatke o zgrajenih a nepriključenih OPT (home passed). Glede na slabo izkoriščenost fiksnega omrežja OPTM, predvidevamo, da je takšnih priključkov ogromno. V tem primeru je treba OPTMju naložiti tudi, da je dolžan izvesti izgradnjo do končnega uporabnika, če operater poda takšno zahtevo.

Težava se pojavlja tudi, ker Telekom Slovenije pravočasno **ne vpisuje zgrajenega omrežja oz. priključkov**. Velikokrat se zgodi, da naši prodajni agenti pridejo na območje novo zgrajenega omrežja in je večina strank že priklopljenih na omrežje Telekoma Slovenije. Omenjena težava je bila izpostavljena tudi na delavnici za operaterje z dne 16.1.2020.

Nadalje opozarjamo, da na spletnem portalu še vedno ni **sheme omrežja** Telekoma Slovenije. Telekom Slovenije bi moral že po trenutni odločbi na spletnem portalu redno in ažurno objavljati shemo omrežja. Na informacijskem sistemu je objavljena zgolj shema kolokacij. Manjkajo npr. podatki in shema MSANov, kar nam povzroča težave pri predavitvi naročnikov.

Če povzamemo napisano potrebujemo informacije o:

- topologiji omrežja,
- število dostopovnih naprav na lokaciji (stikal v primeru FTTH, MSAN-ov v primeru GPON),
- število uporabnikov in povprečno pasovno širino za posameznega operaterja in
- informacijo o razpoložljivi pasovni širini na hrbteničnih povezavah preko katerih so povezani naročniki operaterja in ustreznih rezervah v primeru izrednih dogodkov.

Opozarjamo, da vsaka izmed navedenih ravnanj že sedaj predstavlja kršitev regulatornih obveznosti in bi jih Agencija po svoji zakonski dolžnosti morala prekrškovno obravnavati.

Družba Telemach predlaga, da Agencija po vzoru centralne baze prenosljivosti števil (NP) naroči izdelavo neodvisnega informacijskega sistema, ki bo zagotavljal takšno stopnja anonimnosti, ki bo pri aktivnostih (poizvedbah, vklopi, prehodi, izklopi, itd.) onemogočala preverbo za katerega

telemach

operaterja se posamični procesi izvajajo. Prav tako predlagamo, da zaradi spodbujanja učinkovitosti in enake obravnave, Agencija Telekomu Slovenije naloži obveznost, da na informacijskem sistemu redno in ažurno objavlja vse potrebne informacije, ki jih zagotavlja svoji maloprodajni enoti. Apeliramo, da Agencija vsak kvartal samodejno preverja, z odločbo naložene obveznosti, transparentnega objavljanja vseh predpisanih informacij.

Roki (za poizvedbo, priklop, prehod, izklop, odpravo napak,...) (obaupoštevna trga)

Splošna pripomba pri postavljenih rokih je ta, da jih Telekom Slovenije v večini primerov izpolnjuje v zadnjih dneh skrajnega roka, kar s stališča odzivnosti v razmerju do končnega uporabnika predstavlja počasno storitev operaterja-zakupnika.

Predlagamo, da se postavljeni roki ali ustrezno skrajšajo ali pa se določi mesečna kvota, v kateri bi naj Telekom Slovenije izpolnil roke takoj oz. v najkrajšem možnem času, brez nepotrebne zavlačevanja.

Pogodbene kazni (obaupoštevna trga)

Pri pogodbenih kazni opozarjamo na splošno in že večkrat izpostavljeno problematiko preohlapnosti postavljenih pogodbenih kazni.

Pogodbene kazni je potrebno razširiti in zaostri v delu, kjer se nanašajo na kršitve, ki jih neposredno utrpijo končni uporabniki operaterja in za katere lahko uporabnik uporabi odstopno upravičenje (nezagotavljanje zakupljene hitrosti, napačni ali nejasni odgovori v informacijskem sistemu, odprava napak,...).

Enakovrednost vložkov – Eol (obaupoštevna trga)

Agencija se, pri ukrepu obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja, v obeh analizah upoštevni trgov sklicuje na Priporočilo Evropske komisije o nediskriminaciji in stroškovnih metodologijah, ki kot najučinkovitejši ukrep za zagotovitev izpolnjevanja obveznosti enakega obravnavanja opredeljuje naložitev enakovrednosti vložkov (Eol) operaterju s pomembno tržno močjo, na podlagi katerega mora operater opravljati storitve in zagotavljati informacije tako samemu sebi kot svojim hčerinskim oziroma partnerskim podjetjem kot tudi operaterjem, ki želijo dostop, pod enakimi pogoji, vključno in istočasno s ceno in kakovostjo storitev, v okviru enakih časovnih lestvic, z uporabo enakih sistemov in procesov, ter enako stopnjo zanesljivosti in učinkovitosti. V analizah ni jasno katere Eol obveznosti Agencija nalaga Telekomu Slovenije, da bi se štel, da je Eol vzpostavljen. Še vedno se zdi, da Telekom Slovenije za svojo maloprodajno enoto ne upravlja istega informacijskega sistema, kot ga uporabljamo operaterji na veleprodajnem dostopu.

Da bi se v kar največji meri zagotovilo določilo Eol predlagamo, kot smo že predhodno navedli, da se naroči izdelavo neodvisnega informacijskega sistema, ki bo zagotavljal takšno stopnja

anonimnosti, ki bo pri aktivnostih (poizvedbah, vklopi, prehodi, izklopi, itd.) onemogočala preverbo za katerega operaterja se posamični procesi izvajajo. Šele in samo v tem primeru bo v celoti izpolnjen Eol.

4. Obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva

Cena mesečnega najema skupnih prostorov (upoštevni trg 1)

Agencija je v Analizi določila novo, višjo ceno najemnine za kvadratni meter za posamezno skupno lokacijo, ki jo bo lahko Telekom Slovenije zaračunal. Predlog nove cene je 8,90 EUR (brez DDV), kar pomeni 15% povišanje trenutne cene najema. Novo, višjo ceno najemnine je Agencija postavila na podlagi objavljenih podatkov v Poročilu o najemnem trgu poslovnih nepremičnin za leto 2019. Agencija se je pri regulaciji nove cene najemnine zanašala na 3 leta stare podatke najema poslovnega prostora. Skupni prostor oz. kolokacija, zaradi same narave uporabe, nikakor ne moremo definirati kot poslovni prostor, kvečjemu kot podporni prostor. In temu primerno bi morala biti določena tudi cena najemnine za kvadratni meter. Agencija prav tako ni upoštevala spremembe na nepremičninskem trgu v času epidemije covid-19.

Na podlagi navedenega apeliramo, da se cena najema za kvadratni meter za posamezno skupno lokacijo ne spremeni.

Gospodarska ponovljivost (ERT – Economical Replicability test) (oba upoštevna trga)

Opažamo, da veleprodajne cene postavljene na podlagi testa gospodarske ponovljivosti niso tako nizke, da

Prevladujoči operater s stališča dobičkonosnosti ne bi imel motivacije, da jih dodatno zniža, v obliki popusta v mesečnih zakupninah (akcijska ponudba). Glede na to, da je namen testa gospodarske ponovljivosti regulacija, bi morale biti veleprodajne cene postavljene tako, da je delovanje OPTM na tem trgu ravno še vzdržno, kar pa očitno ni res. **Ker je Telekom Slovenije pripravljen zniževati veleprodajne cene postavljene na podlagi lastnih testov gospodarske ponovljivosti, so stroški, ki jih pri tem uporabi, zelo verjetno precenjeni in tako veleprodajne cene pretirane.**

Zaradi kompleksnosti izračuna stroškovno pravičnih cen po ERT metodi in dokazovanje upravičenosti le teh, je tudi nadzor nad cenovno obveznostjo s strani Agencije nujno neučinkovit v primeru, da je posredovalec podatkov motiviran posredovati in selekcionirati podatke, ki podpirajo njegove strateške cilje.

Nadalje nas zanima iz kje je Agencija izračunala stopnjo prehajanja (churn rate) 1,80%, na podlagi katere je določila novo povprečno življenjsko dobo uporabnika (56 mesecev)? Namreč podatka o churnu operaterji Agenciji ne poročamo. Življenjska doba uporabnika je neposredno povezana s fiksnimi stroški in nerazumno višanjem le-te prinaša korist le operaterju s pomembno tržno močjo.

Agenciji predlagamo, da za nadzor in preverjanje pravilnosti izračunov veleprodajnih cen po ERT metodi najame zunanjega strokovnjaka, ki bo periodično preverjal veleprodajne cene Telekoma Slovenije in javno objavljaj poročila. Samo na takšen način se bo lahko vzpostavila transparentnost in zaupanje v stroškovno upravičenost veleprodajnih cen. Nadalje predlagamo, da se pri ERT modelu dosedanja življenjska doba uporabnika (36 mesecev) ohrani.

Izrecno bi še opozorili in izpostavili, da je Telekom Slovenije kršil in še vedno krši naložene obveznosti gospodarske ponovljivosti na obeh upoštevni trgih. Ker žal nimamo na voljo natančnejših podatkov in vpogleda v podatke Telekoma Slovenije (zlasti ne tiste, ki jih je predložil Agenciji), smo kršitve ugotovili na osnovi lastnih izračunov, ki so pokazali, da so veleprodajne storitve, ki jih Telekom Slovenije obračunaval bistveno previsoke (to je vsaj 7 EUR na uporabnika mesečno). Posledično navedeno izkrivlja trg. Da Telekom Slovenije krši test gospodarske ponovljivosti in že ves čas nepravilno aplicira ERT test izhaja iz številnih dejstev, med drugim:

- (i) kot že rečeno, na to kažejo naši lastni izračuni (z dejstvom, da je Telemach enako učinkovit operater kot Telekom Slovenije), ki kažejo na previsoko zaračunano veleprodajno ceno za 7 EUR na uporabnika na mesečni ravni;
- (ii) zanima nas, če je Agencija v že izvedenih nadzornih postopkih (kjer pa nam niso na voljo celotne odločbe in podatki, zato ne more določeneje specificirati in argumentirati, kje in kako naj bi Telekom Slovenije nepravilno apliciral ERT test) navedeno preverjala in kašni so bili zaključki?;
- (iii) po naši oceni je mogoče, da je ERT test zaradi različnih strategij poročanja in upravljanja/preimenovanja portfelja referenčnih proizvodov oslavljen - tudi na način, da kot referenčne oziroma t.i. flagship proizvode predlaga oziroma navaja fiktivne proizvode – na trgu smo namreč zaznali neobičajne vzorce spreminjanja imen proizvodov, kar je lahko povzročilo, da regulirani operater v svoji ponudbi beleži navidezne proizvode, na katere se sklicuje, da naj bi bili referenčni.

Agencija je z naloženo obveznostjo gospodarske ponovljivosti Telekomu Slovenije želela omogočiti določeno stopnjo prožnosti pri oblikovanju cen na veleprodajni ravni, pri čemer pa je po drugi strani tako »prožnost« mogoče uporabiti za izigravanje naložene obveznosti, zlasti z izkoriščanjem glavne posebnosti ERT testa, ki je v tem, da se izvede le za posamezni maloprodajni produkt. Na ta način se izniči vpliv bolj vplivnih (profitabilnih ponudb), ki bi sicer dvigovale maržo. ERT test je bilo mogoče zaobiti med drugim tako, da se je proizvod, ki je bil pred uveljavitvijo odločb na obeh upoštevni trgih (iz leta 2017) ponujal z ugodnimi promocijskimi popusti, umaknjen iz ponudbe, promocijske cene in druge ugodnosti pa potem ponujene pod drugim imenom proizvoda, ki pa je ohranil iste relevantne lastnosti. Določene prodajne produkte je bilo tako mogoče nuditi le fiktivno, z namenom, da bi se

dosegel boljši, pozitiven rezultat preizkusa gospodarske ponovljivosti. Na ta način je namreč mogoče doseči, da bi se pri testu upošteval »vodilni« proizvod, ki ni bil ponujen po promocijskih cenah in je tako lahko obstajala navidezna a zadostna (oziroma vsaj večja) razlika v ceni med veleprodajnimi in maloprodajnimi produkti.

- (iv) Po naši oceni je ERT test dodatno oslavljen med drugim tudi na način, da relevanten vodilni proizvod povsem neustrezno upošteva le kot točno določeno hitrost določene maloprodajne storitve, za kar ni osnove, saj bi morala biti odločilna kriterija tržni delež (priključki) in vrednosti (prihodki). Telekom Slovenije je svoje maloprodajne produkte ločil glede na osnovno, oziroma oglaševano hitrost paketa, ne glede na to ali je posamezen naročnik doplačal za višjo hitrost paketa. Takšno postopanje je vodilo do rezultata, da je določene produkte Telekom Slovenije štel za različne, zaradi drugačne oglaševane hitrosti, čeprav so uporabniki zaradi doplačila uporabljali enako storitev. Telekom Slovenije je torej z načinom uporabljenega kriterija hitrosti maloprodajne produkte povsem razdrobil in tako dosegel, da se na testu niso upoštevali njegovi dejanski vodilni maloprodajni proizvodi. Telekom Slovenije torej isti paket storitev razčlenjuje z določitvijo različnih hitrost v ponudbi, dodatno zakupljenimi hitrostmi in podobnimi detajli. Na ta način se kot vodilni produkti pri izvajanju ERT testov (paketi, ki jih ponuja Telekom Slovenije) sploh ne upoštevajo, ampak si Telekom z umetno ustvarjenimi kriteriji praktično sam izbere, kateri produkti se bodo sploh testirali.
- (v) Telekom Slovenije je v preteklosti na določene veleprodajne produkte obračunaval popuste, kar jasno kaže na to, da že v osnovi veleprodajne cene niso postavljene skladno z ERT testom, saj sicer ne bi bilo manevrskega prostora za obračunavanje popustov na veleprodajne cene.
- (vi) da so veleprodajne cene očitno previsoke in ne prestanejo ERT testa kažejo tudi podatki oz. ugotovitve Agencije iz osnutkov analiz obeh upoštevnih trgov – zlasti podatki o tržnih deležih. Tako na področjih, kjer drugi operaterji nimajo zgrajenega lastnega dostopovnega omrežja oziroma ustreznih alternativ, Telekom Slovenije ohranja izrecno visok tržni delež na maloprodajnem trgu, medtem ko na področjih, kjer drugi operaterji imajo na voljo alternative, Telekomu Slovenije tržni delež pada. Na t.i. Pod-trgu B trga 3b (to so redko poseljena, »ruralna področja«) znaša tržni delež Telekoma 48,7%, medtem ko je na Pod trgu A (gosteje poseljena, mestna področja) tržni delež Telekoma več kot pol manjši in znaša 21,2% (str. 150, 152-155 Analize trga 3b iz 2021). To jasno dokazuje, da na trgu 3a in na pod-trgu B trga 3b tožena stranka vzdržuje svoj dominantni položaj/položaj operaterja s pomembno tržno močjo iz razloga, ker ne prodaja vložka konkurentom po tržni ceni in vrši prepovedane cenovne škarje. Če bi bila cena na veleprodajnem trgu določena v skladu z regulatornimi obveznostmi, bi bil trend gibanja tržnega deleža Telekoma Slovenije na vseh območjih enak, tako pa ni, kar kaže, da Telekom Slovenije izkorišča moč operaterja s pomembno tržno močjo in izkrivlja konkurenco.

Glede na zgornje predlagamo, da Agencija posebno pozornost tako v postopku regulacije trgov 3a in 3b kot tudi pri nadzornih postopkih ustrezno naslovi zgoraj navedeno in tako prepreči, da v prihodnje Telekom Slovenije kot operater s pomembno tržno močjo ne bo mogel z opisanimi ali podobnimi ravnanji izigravati ERT testa oziroma konkurentom obračunavati previsoke veleprodajne cene na veleprodajnih trgih 3a in 3b. Le na ta način bo namreč na trgu omogočena učinkovita konkurenca.

III. ZAKLJUČEK

Družba Telemach poziva Agencijo, da se do zgoraj navedenih pripomb in predlogov, jasno opredeli. Zaskrbljeni smo nad ugotovitvijo Agencije glede stanja konkurenčnosti na trgu širokopasovnega dostopa, saj iz Analiz izhaja, da na trgu ni večjih težav in da je vzpostavljena zdrava konkurenca. Odsotnost regulacije na trgih bo s časoma povzročila ireverzibilno škodo za alternativne operaterje, Telekomu Slovenije pa dala odlične pogoje za obvladovanje trga ne glede na veleprodajni ali maloprodajni vidik – na podlagi raziskanega je ekonomsko celo bolj upravičeno zagotavljati veleprodajne kot maloprodajne storitve. Na Agencijo apeliramo, naj bo pri preverjanju naloženih obveznosti na upoštevni trgih bolj aktivna in samoiniciativna, saj ima zgolj Agencija pregled nad celotnim trgom in s tem določeno informacijsko prednost tudi pred medsebojnimi konkurenti.

Pripravila:

Martina Denovnik
Vodja službe za regulativo

Telemach d.o.o. 12

Tony Štupar
Direktor oddelka za pravne zadeve in regulativo